

Historische Kring
Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 20 nr. 4 december 2003

Driepas

COLOFON

DRIEPAS

verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo
verschijnt drie à vier maal per jaar. Losse nummers € 2,50.

Redactie

W.F.W.M. van Heugten
Th.M.J. Jonker
M.M. Rebholz

e-mailadressen:

Th.M.J.jonker@ghccnet.nl

W.vanheugten@war.nl

Bestuur Historische Kring

H.J.Th. Derksen, penningmeester (Duiven)
Th. Leicher (Duiven)
J.H.M. Verhey, voorzitter (Duiven)
Th. J. van Vilsteren (Duiven)
J.E.M. te Witt, vice-voorzitter (Groessen)

Secretariaat: postbus 212, 6920 AE DUIVEN

Rabobank Duiven, rek.nr. 31.54.07.484

Postbank, rek.nr. 49.23.697

t.n.v. penningmeester Historische Kring, Duiven.

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost € 12,- per jaar;

het partner- of gezinslidmaatschap € 4,80 per jaar.

Een abonnement op alleen DRIEPAS kost € 6,- per jaar.

Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven en Zevenaar betalen

€ 3,40 extra als bijdrage in de verzend- en portokosten.

Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk vóór

1 december van het lopende jaar.

Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming
vooraf en zonder bronvermelding.

ISSN: 0921-5549

DRIEPAS is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters.

In godsdienstige zin symboliseert het de Drie-eenheid, hier in profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

INHOUD

HET BUSKE IN 'T LOO	58
Th.M.J. Jonker	
WAT PETERS VAN CANDIA IN 1809 MEEMAAKTE	64
W.J.Th. Peters	
DE SLAG BIJ ANGEROYEN	68
Th.M.J. Jonker, W.A. Peters	
DE DRIEGAARDEN	72
Th.M.J. Jonker	
RECTIFICATIE	76
Redactie	
VERENIGINGSNIEUWS	77

Met voldoening sluit de redactie de twintigste jaargang af. Een klein beetje trots mogen we ook wel zijn: qua variatie en niveau was er voor elk wat wils.

Waarschijnlijk hebben weinig mensen in 1984 vermoed, dat er over drie kleine dorpen zoveel te vertellen was. Gemiddeld zo'n 72 pagina's per jaar. En er is nog veel meer, nog meer op te sporen, nog meer uit te zoeken, nog meer op te schrijven.

Wie, of wie, helpt ons daar bij? Het is al eerder gezegd: niet de redactie maar de leden dienen ons blad te vullen.

Redactie

Het Buske in 't Loo

Ten noorden van de oude begraafplaats, die nog steeds heel letterlijk een kerkhof is rondom de kerk van 't Loo, ligt het Buske, het bosje. Voor de Loose mensen is het Buske een vanzelfsprekend deel van de grond bij de parochiekerk, maar dat is niet altijd zo geweest!

Het Buske is een aantal jaren geleden voor een deel opgehoogd en in gebruik genomen als uitbreiding van de begraafplaats voor de Loose parochianen, nadat het daarvoor jarenlang er enigszins verwilderd en kwijnend bij had gelegen. Het heeft echter voordien betere tijden gekend. In de jaren dat in 't Loo de verering van Maria als *Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart* floreerde (vanaf 1875 tot circa 1960) was het Buske een processiepark, met achterin een kleine Mariakapel. Op de laatste zondag van juli 1923 was deze kapel in gebruik genomen, tijdens de jaarlijkse plechtigheid met de zgn. kleine processie die in het dorp bekend stond als het *Loofeest*.

Was het Buske aanvankelijk een vlak terrein, onder pastoor Rijnboutt (1907-1927) werd een vijver gegraven en met de uitgegraven grond een verhoging gecreëerd waarop een Heilig Hartbeeld kwam te staan. Een latere pastoor liet alles weer dichtgooien, de vijver en het beeld verdwenen, en na verloop van tijd, zeker toen de "loop" er uit was en tenslotte de kleine processie ook niet meer gehouden werd, verloor het Buske de functie van processiepark en verwilderde. De Mariakapel staat er echter nog steeds, is recentelijk zelfs weer opgeknapt en ook het

..... met de uitgegraven grond een verhoging gecreëerd waarop een Heilig Hartbeeld,.....

betonnen Mariabeeld staat er weer fleurig bij. En iets van een bosje is ook nog bewaard gebleven.

Tot in de negentiende eeuw is het perceel grond bezit van de Pastorie van de St. Walburgiskerk te Arnhem, die ook eigenaresse was van de boerderij Valkenhof en de landerijen daarachter. In Driepas 2001, jaargang 18, nr. 3/4 (p. 50-53), is al over de relatie tussen de Arnhemse kerk en deze Loose boerderij geschreven, waarbij de naam van de Arnhemse pastoor J.A. Derckson werd genoemd. Die naam komen we in het onderstaande weer tegen.

Van wie is het Buske?

Op 16 september 1927 begint J.M. van Schaik zijn taak als de nieuwe pastoor van de parochie H. Antonius Abt. Ook hij gaat er van uit dat het Buske een integraal deel uitmaakt van de bezittingen van de kerk. Maar dan ontvangt hij een schrijven van notaris Feldbrugge uit Arnhem. Laten we de pastoor in zijn eigen woorden, zoals door hem neergeschreven in het *Liber memoriale*, vertellen wat er op zekere dag gebeurt.

Kort na mijn aankomst alhier ontving ik een schrijven van notaris Feldbrugge te Arnhem - een schrijven namens Deken Stockman te Arnhem - waarin werd te kennen gegeven dat het eigendomsrecht op het boschje (noordzijde van de kerk) van de kerk van Loo twijfelachtig was. Het dekenaat Arnhem meent nl. daarop rechten te kunnen doen gelden, en verzocht werd met genoemde notaris (en een tweede persoon) die mij wenschten te bezoeken, in overleg te treden. Op advies van Heeren Kerkmeesters werd deze brief niet beantwoord.

Pastoor Van Schaik duikt in de archieven en informeert bij oudere parochianen over wat hen bekend is omtrent de eigendomsverhoudingen van het Buske. Hij spreekt de timmerman Berendsen, vader van timmerman Gradus Berendsen in de Hoesselarij, aan. In een losse aantekening noteert pastoor Van Schaik: *Omdat het dekenaat Arnhem, bezitster van de boerderij Valkenhof (Th. Derksen buurder), enig recht heeft willen laten gelden op dit boschje heb ik omtrent [dit] boschje eens geïnformeerd bij den ouden Berendsen (vader) wonend naast Boerboom (postkantoor) een gezonden ouden man belder van geest. Ik heb niet informeerenderwijze maar, als toevallig, eens gevraagd hoe oud het boschje wel zou zijn (terwijl we toch over boomen spraken). Hij vertelde dat het boschje wel meer dan negentig jaar oud was, dat het was aangelegd door pastoor Bonekamp.*

"Mijn vader, die nu wel 40 jaar dood is, heeft er aan meegeholpen (bij de aanleg), die heeft me dat (dikwijls) verteld." Op mijn vraag "Heeft de kerk die grond gekregen," antwoordde hij: "Ja, dat moet wel" in een toon van "dat is wel zeker."

Aldus, 9 juli 1928

(w.g.) J.M. van Schaik pastoor.

Enige dagen later noteert pastoor Van Schaik: *Aan de ouden Berendsen bovengenoemd heb ik een paar dagen later nog gevraagd: "Wie heeft het boschje ook weer aangelegd?" Resp. "Pastoor Bonekamp." Ik vroeg verder: "Was het onder pastoor Bonekamp of heeft pastoor Bonekamp het gedaan?"*

Hij antwoordde: "Het was onder pastoor Bonekamp, pastoor Bonekamp heeft het gedaan."

Tusschen die twee uitspraken maakte hij een pauze. Het was voor mij duidelijk dat niet direct tot hem doordrong dat ik meer wilde weten dan (de) tijd van aanleg. Een paar tellen na de eerste uitspraak zie ik hem nadenkend voor zich uitkijken, dan volgt: "Pastoor Bonekamp heeft het gedaan."

Aldus, 15 juli 1928

(w.g.) J. van Schaik pastoor.

Ook het archiefonderzoek levert resultaat op. Niet alleen in verschillende inventarissen staat vermeld dat het Buske eigendom is van de kerk, maar - veel belangrijker - de briefwisseling, waarin de eigendomsoverdracht wordt geregeld, wordt terug gevonden. Het blijkt allemaal in april 1834 begonnen te zijn met een brief, ondertekend door de Loose pastoor A. Bonekamp (1825-52) en de Arnhemse pastoor J.A. Derckson, aan de *Vice-Superieur van de Hollandische Missie* ⁽¹⁾.

Zij schrijven: De R.K. Parochie van Arnhem heeft in Loo - behoorend tot het aartspriesterschap Gelderland - een boerderij ⁽²⁾, waarvan de grond aan den tuin die het kerkhof van genoemde parochie van Loo, westelijk grenst en daar zich uitstrekt over een zeer klein en bijna verlaten boekje van dien tuin, oudtijds aan den pastoor verhuurd voor een jaarlijkschen prijs van 6 Holl. assen.

Genoemde boerderij heeft nog een anderen dergelijken langwerpige driehoek, groot ruim 1/15 finger (morgen of bunder) grenzend ten oosten aan een actus (perceel) van deze boerderij, ten westen aan den grond van J.W. Peelen en ten zuiden van het kerkhof van Loo, welke voor den boer ongeschikt en van onwaarde, voor de parochie Loo daarentegen, vooral om de beperktheid van het terrein zeer begeerenswaardig is.

Het verlies eindelijk van deze twee stukjes wordt bovendien alleszins gecompenseerd door de beroepbouw van de boerderij, en andere geen geringe nog pas aangebrachte verbeteringen van dit bezit der Arnhemse parochie.

Om deze redenen verzoeken wij ondergetekenden - nu ootmoedige dienaren - de pastoors van Arnhem en Loo uwe Doorluchtige en Eerwaardige Hoogheid op de meest onderdanige wijze dringend en te gewaardigen, de beide stukjes van dien grond boven omschreven, te willen schenken aan de R.K. Parochie in Loo.

In juli 1834 ontvangen beide pastoors een schrijven d.d. 3 juli 1834 uit Zeddam, de verblijfplaats van de *Aartspriester van het District Gelderland* M. Terwindt. Het antwoord is positief, want er staat:

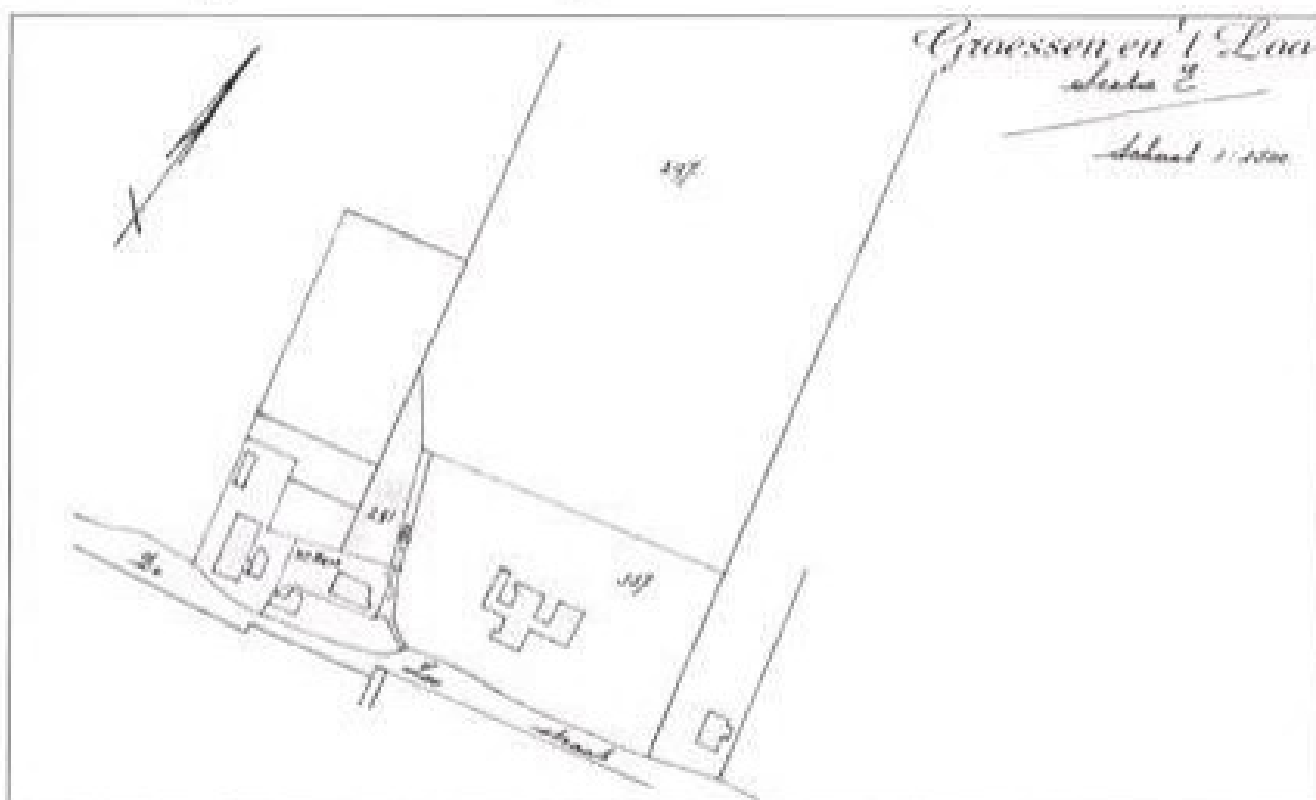
Aan den Z.Z.E.E. Pastoors J. A. Derckson en A. Bonekamp.

In opdracht van den Doorluchtige Heer Vice-Superior van de Hollandsche missie A. Antoonici heb ik de zaak onderzocht waaromtrent u in bovenstaande brief onder datum van 23 April van dit jaar, bij denzelfde Vice-Superior nu verlangens hebt kenbaar gemaakt - en omdat die twee stukjes van de boerderij die aan de Parochie van Arnhem behooren, voor deze statie nauwelijks eenige waarde hebben, echter van groot nut en gemak zijn voor de parochie in Loo, wordt bij deze aan nu verzoek voldaan en krachtens speciale machtiging door genoemde Vice-Superior mij verleend, worden beide deze gedeelten geschonken aan de parochie in Loo.

Waarschijnlijk opgelucht kan pastoor Van Schaik zijn bevindingen doorgeven aan de leden van het kerkbestuur, die op 7 april 1929 bijeen zijn.

De voorzitter deelt het kerkbestuur in kennis van de voor bijna 100 jaar geleden gedane schenking door den toenmalige pastoor Derckson te Arnhem van den grond, waarop thans het z.g. boschje aan de parochie van Loo. Een schenking duidelijk blijkend uit een goedkeurend schrijven van deze schenking door den Aartspriester namens den (vice)Superior v.d. Hollandsche Missie. Bedoeld schrijven is aanwezig in het archief der parochie. Besloten werd hiervan kennis te geven aan den Z.E. Deken Stockman te Arnhem, welke in deze meende rechten te kunnen doen gelden als opvolger van de vroegere rechtbebbende pastoors. (...).

Deken Stockman van Arnhem zal schriftelijk zijn ingelicht. Daarvan is in het kerkarchief geen afschrift bewaard gebleven.

Perceel 291 is het Buske, ernaast ligt op perceel 337 het Valkenbos (kaart bij de acte van 1941).

De tenaamstelling bij het kadaster

Maar hoe zou het toch gekomen zijn dat de deken *meende rechten te kunnen doen gelden als opvolger van de vroegere rechthebbende pastoors?*

Het antwoord is te vinden in de navolgende acte, waaruit duidelijk wordt dat sedert de schenking in 1834 de tenaamstelling bij het Kadaster nooit is veranderd.

Veel haast om de zaak recht te zetten hebben beide partijen ook in en na 1929 niet gemaakt. Pas in september 1941 is door dezelfde notaris Feldbrugge het eigendomsbewijs in orde gemaakt, opdat kort daarna officieel in de kadastrale registers kan worden opgetekend dat de Loose parochie eigenaresse van het Buske is.

Curieus is dan nog dat in de acte het jaartal 1834 niet voorkomt, er staat tot drie-maal toe 1832. Wie heeft er een fout gemaakt, pastoor Van Schaik in de aantekeningen of notaris Feldbrugge in de acte?

Dat maakt de acte toch niet ongeldig, hoop ik.

Eigendomsbewijs voor de Parochie van den Heiligen Antonius Abt te Loo, Gemeente Duiven, van het kadastrale perceel Gemeente Groessen en Loo Sectie E nummer 291 groot 15,30 Are.

dd. September 1941.

De ondergeteekenden:

- 1. F.L. Stockmann, Roomsche Katholiek Priester en Pastoor der Parochie van St. Walburgis te Arnhem.*
- 2. J.M. van Schaik, Roomsche Katholiek Priester en Pastoor der Parochie van den Heiligen Antonius Abt te Loo Gemeente Duiven, als voorzitter van het Roomsche Katholiek Kerkbestuur en Th. Knipping en H. van Sadelhoff als leden, allen tezamen vormende het Roomsche Katholiek Kerkbestuur van de Parochie van den Heiligen Antonius Abt te Loo, Gemeente Duiven,*

in aanmerking nemende:

dat de Parochie van den Heiligen Antonius Abt te Loo, Gemeente Duiven sedert onbegrijpelijke jaren, althans sedert 1832, in het voortdurend en onafgebroken, ongestoord, openbaar en niet dubbelzinnig bezit, als eigenaar is geweest van het kadastrale perceel Gemeente Groessen en Loo Sectie E nummer 291 groot 15,30 Are, in gebruik als bosch;

dat immers in April 1832 de toenmalige Pastoor van de Sint Walburgis Parochie te Arnhem bij wijze van schenking aan de Parochie te Loo, dit perceel heeft afgestaan, welke schenking blijkens de daarvan in het archief der laatstgenoemde Parochie aanwezige geteekende acte van schenking geschiedde wegens het groote belang, dat deze Parochie had bij den eigendom van dit perceel als zijnde gelegen naast het kerkhof en onmiddellijk liggende in de overige eigendommen dezer Parochie en welke op het door den schenker en den toenmalige Pastoor der Parochie van den Heiligen Antonius Abt te Loo gedane verzoek, haar bekrachtiging verkreeg van den Aartspriester van het

District Gelderland, M. Terwindt blijktens diens op 3 Juli 1832 geteekende verklaring dat het perceel echter steeds is gebleven ten name van de Pastorie der Sint Walburgis Parochie te Arnhem en ondergeteekenden thans den tijd gekomen achten, dit te rectificeren, weshalve zij den Heer Hypotheekbewaarder te Arnhem verzoeken dit kadastrale perceel Gemeente Groessen en Loo Sectie E nummer 291 groot 15.30 Are, te stellen ten name van de Parochie van den Heiligen Antonius Abt te Loo, Gemeente Duiven.

Geteekend ter respectieve woonplaatsen

September 1941.

(w.g.) F.L. Stockmann Pastoor St. Walburgis

J.M. van Schaik Pastoor St. Ant. Abt Loo bij Duiven

Th. Knipping, lid v/b Kerkbestuur Loo bij Duiven

H. van Sadelhoff, lid v/b Kerkbestuur Loo bij Duiven

Th.M.J. Jonker, 't Loo

In het bovenstaande zijn stukken geciteerd die zich bevinden in het kerkarchief van de parochie H. Antonius Abt. Omdat onlangs een deel van dat kerkarchief is overgedragen aan het archief van de gemeente Duiven is nog niet bekend onder welke nummer het een en ander is geregistreerd.

Noten:

- (1) Vóór het zgn. Herstel van de Bisschoppelijke Hiërarchie(1853) leefden de Nederlandse katholieken in een missiegebied, vandaar de naam Hollandse Missie.
- (2) Dit is het Valkenhof. Waarschijnlijk is deze boerderij in 1832 afgebrand, want in 1841 eindigt een periode van 8 jaar vrijdom van grondbelasting op huis en erf. Vandaar dat verderop in de brief wordt gerept van heropbouw.

KLEINIGHEDEN

N.A.D. inv. nr. 205

Brievenboek 1826

Aan den Heer Ontvanger der Registratie en Domeinen te Zevenaar iven 19 Januarij 1826

In antwoord op Ueg. missive van den 23 December jl. no 647 hebben wij de eer Ueg. te berigten dat de persoon van Arnd Aleven, daglooner te Groessen, in staat is de kosten ad f 3,86, waarin dezelve bij vonnis van het polieiegericht van den 17 November 1825 is veroordeeld, te betalen en dat die zoo nodig met de kosten van vervolging op hem kunnen verhaald worden; dat deszelfs minderjarige dochter Christina echter geen eigen middelen bezittende geacht worden onvermogen te zijn tot voldoening der bij bovengen[oemd] vonnis aan haar opgelegde boete ad f 1,41. Weshalve wij daarvoor het noodig Certificaat van Onvermogen voegen.

Wat de voldoening dezer boete echter aanbetreft zouden wij nogtans [van] oordeel zijn dat zoo dezelve bij lijfswang mogt worden ingevorderd dezelve wel door haren vader zal worden voldaan.

Burgemeester & Assesoren der Gemeente Duiven.

Wat Peters van Candia in 1809 meemaakte

Als het water van de Rijn weer eens boven tegen de dijk stond in 't Loo, hoorde ik als kind al verhalen over hoogwater in vroeger tijden. Waar de Loostraat de dijk opgaat, stond er overdag zo nu en dan boven een groepje mannen die de toestand bespraken en voorspelden hoe het nu verder zou gaan met "was" of "val".

Ook thuis, op Doekenstadt, was de gang van zaken met het water geregeld onderwerp van gesprek. Mijn grootvader Willem Peters (1857-1932) vertelde dan wel eens wat zijn familie vroeger bij hoogwater op Candia had meegemaakt. Daarbij hoefde hij niet uit te leggen dat Candia een boerderij in de uiterwaarden was en dat de gebouwen op een terp lagen dichtbij de Oude Rijn en de Rijn⁽¹⁾. Ook kinderen wisten dat. Vroeger, aldus opa, was het water eens zo hoog geweest dat het over de terp liep en beneden in huis stond. Toen ze bezig waren het fornuis naar boven te brengen, zagen ze dat het water op de trap een paar treden daalde en ze begrepen dat de dijk was doorgebroken. Ze wachtten een paar dagen, en toen het water rond de terp voldoende gedaald was, besloten ze om met "de vlieger" eens in 't Loo te gaan kijken. Het lukte hun echter niet om aan te leggen aan de dijk, maar ze werden met de boot door het gat van de doorbraak gezogen. Ze hadden het geluk dat ze aan de andere kant van de dijk niet in de ontstane kolk gezogen werden en ze slaagden erin bij bekenden op een terp binnendijs aan te leggen. Het had ook anders kunnen aflopen. Een gekist lijk was wél naar beneden gezogen, en er was nooit meer iets teruggevonden.

Van Bernard Bosman in de Vossendel te Groessen hoorde ik enige tijd voor zijn dood in 1997 ongeveer hetzelfde verhaal. Hij had het van mijn vaders neef Paul Peters van de Nieuweling te Groessen. In die versie ging het om ooms die het waagstuk al hadden uitgehaald op de avond van de dag van de doorbraak. Het zicht was slecht geweest en dat was de oorzaak dat de mannen met boot en al door het gat gezogen waren. Uiteindelijk waren ze terecht gekomen op Den Elshof, waar een vloodschuur was. Bernard kon zelf ook nog iets aan het verhaal toevoegen. Hij had de in 1944 afgebrande en niet meer herbouwde boerderij goed gekend. Zijn moeder, Marie Gertsen, kwam er vandaan. De trap in het verhaal voerde niet naar de zolder, zoals ik mij dat altijd had voorgesteld, maar naar de hoger gelegen deel. Een zo'n trap was achter in de gang geweest, een in de beste kamer. Verder wist hij

te vertellen dat volgens Paul Peters de ooms de stand van het water hadden afgelezen van een tot maatstok gesneden wilgentak. In huize Bosman was ook een foto bewaard van de voorzijde van de boerderij Candia (afb. 1).

Afb. 1. Boerderij Candia (± 1919); vaag zichtbaar zijn A. Gertsen, M. Gertsen-Boertel en Marie Gertsen, de moeder van Bernard Bosman.

Noch het verhaal zoals het op Doekenstadt verteld werd, noch de variant die van de Nieuweling kwam, bevatte het jaar van de dijkdoorbraak. Dat werd blijkbaar bekend verondersteld. Als mijn opa het over "ze" had, stelde ik mij een wat oudere vader voor met een paar volwassen zoons. Neef Paul was tegen Bernard Bosman duidelijker geweest en had gesproken over "ooms". De werkelijkheid is echter anders geweest, zoals gebleken is uit later onderzoek.

Het eerste aanknopingspunt vond ik in het in 1991 verschenen boek van G.B. Janssen en J.C.C.M. Peters *Zij leefden van hun land*. Daarin (p. 16) wordt een Johannes Peters genoemd die zich vestigde op de bouwhoeve Candia.

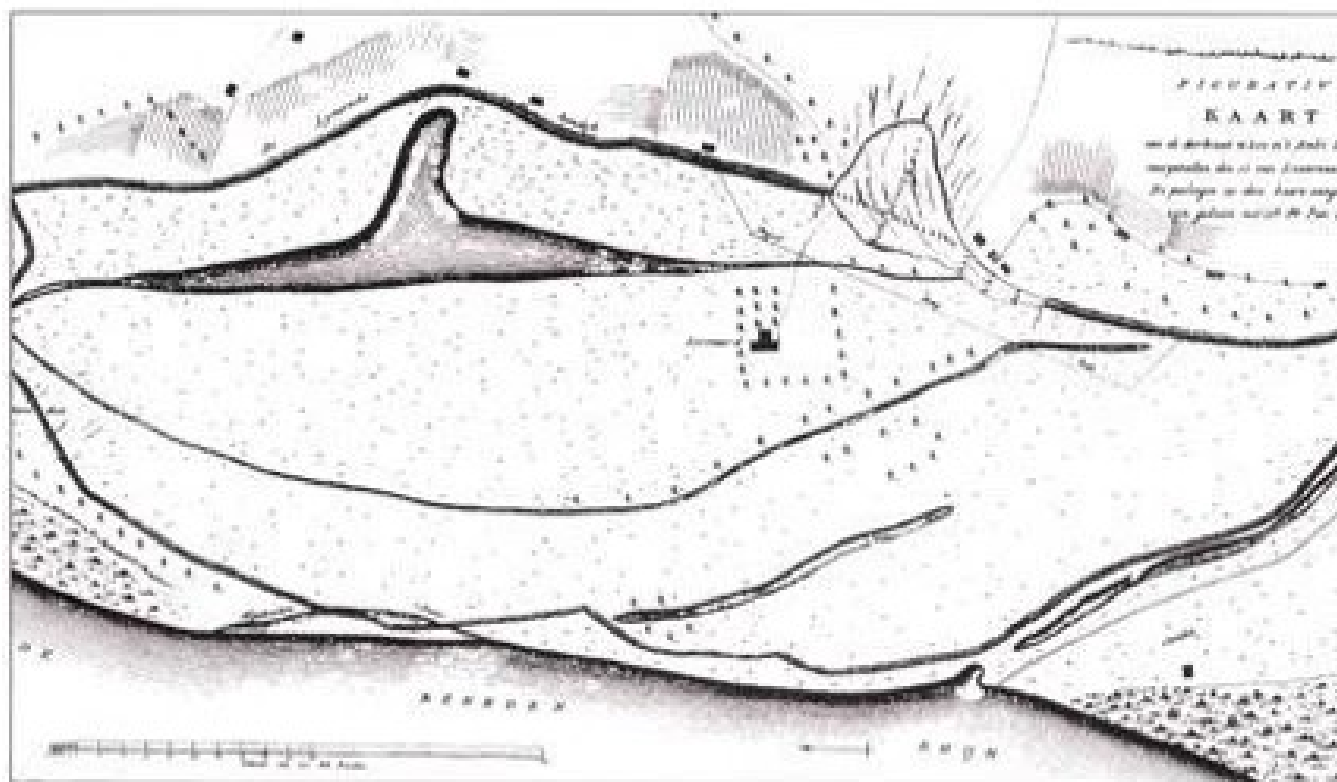
Vermeld wordt daar ook dat hij in 1775 of 1776 op het Gruuthuus te Angeren geboren is als oudste zoon van Petrus Peters en Anna Holmans, dat hij getrouwd was met de in 1771 te Huissen geboren Maria Gerritsen en dat het echtpaar minstens zes kinderen had: Maria (1799), Elisabeth (1805), Petrus (1807), Hendrik (1811), Willem

(1813), Mathias (1816). Jan Peters stierf op Candia 19 september 1843. Omdat ik wist dat de vader van mijn grootvader Willem heette en in 1813 op Candia geboren was, kon ik concluderen, dat de hoofdpersoon in het verhaal van opa op Doekensdijk zijn grootvader Jan Peters van Candia moest zijn en dat het ging om de dijkdoorbraak van 1809. Genoemde Jan Peters was ook de grootvader van Paul Peters senior, de vader van Paul, de zegsman van Bernard Bosman.

Bleef nu de vraag wie de "ze" uit mijn grootvaders verhaal geweest waren.

Zeker geen ooms zoals in het verhaal van neef Paul van de Nieuweling. Jan Peters had in 1809 drie kleine kinderen. We moeten wel aannemen dat de boer van Candia de tocht ondernomen heeft met een inwonende knecht.

In het boek *De Waterplag* van J.W. van Petersen (Zutphen 1978) wordt de toestand in januari 1809 beschreven (p. 109). De rivieren waren tot aan de zee bevroren. Op 11 januari kwam het ijs op de Boven-Rijn in beweging. Des middags begon het water in het Pannerdensch Kanaal te wassen. *De 13de januari, des morgens te half acht bezweek de dijk, tussen Stuvesand en de Toetenburg, niet ver van de hofstede de Hoenderkamp. Op dezelfde dag viel om 12 uur een doorbraak te Loo, tussen Janssen van de Vossendel en Harmen de Flair. In het Verslag der dijkbreuken en overstromingen* van H. Ewijk (Amsterdam 1809)⁽²⁾ is het volgende te lezen. *Hoewel het ijs in het Pannerdensch Kanaal, gedurende den tijd van twee en een half uur, was in beweging geweest, had hetzelfde echter niet verder doorgewerkt dan tot even beneden Candia, alwaar het zich geweldig op elkander gekruid en deze Riviertak bijna geheel verstopt had.* In dezelfde publicatie worden op p. 74 en 75 de dijkdoorbraken op 13 januari vermeld, een te Oud-Sevenaar en de andere onder 't Loo beneden Leuven, waarvan de eerste, eene lengte had van veertig, en de andere van ruim zestig Roeden (de Amsterdamse roede is ruim 3,75 m, de Rhijnlandse 3,767 m). Afb. 2 is een verkleinde weergave van een ongenummerde kaart in het boek van H. Ewijk⁽³⁾.

Afb. 2 Kaart van de doorbraak te Loo in 't Ambt Lijmers voorgevallen den 13 van Louwmaand 1809.

Een bevriende buurman, dr. G.P. van der Ven, Bijzonder Hoogleraar Waterstaatsgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, met wie ik de inhoud van dit artikel besprak, heeft mij erop gewezen dat de verstopping in de Rijn tengevolge gehad moet hebben dat het water met een enorme kracht door het gat van de dijkdoorbraak bij Loo gestroomd is.

Als Jan Peters dat vermoed had, was hij zeker veilig bij vrouw en kinderen op de terp van Candia gebleven.

W.J.Th. Peters, Nijmegen

Noten:

- (1) In een volgend nummer hoopt de redactie meer aandacht te schenken aan het (verdwenen) eiland Candia en de bewoners.
- (2) Volledige titel: *Geschiedkundig Verslag der dijkbreuken en overstromingen langs de rivieren in het Koninkrijk Holland voorgevallen in Louwmaand MDCCCXIX. Opgemaakt en uitgegeven op last en met approbatie van zijne Excellentie den Minister van eerdienst en binnenlandse zaken.*
- (3) De waai die toen ontstaan is, is bekend als *zwemwaai*, het openlucht zwembad op de grens van Groessen en Loo.

De slag bij Angeroyen in 1502

Een gevecht tussen Kleefse en Gelderse troepen nabij Loo

Rivieren hebben meerdere functies.

Een rivier is een transportweg; voor het vervoer van goederen en mensen vormt hij een verbinding tussen soms ver van elkaar gelegen gebieden. Een rivier is ook een scheiding, een grens tussen deze en gene kant en als het nodig is een verdedigingslinie tegen ongenode gasten. De Neder-Rijn is de scheiding tussen ons en Huissen. Gaat u daar wel eens uw wekelijkse inkopen doen? Neemt u deel aan het verenigingsleven daar?

Weet u wanneer er daar kermis is? Zijn er veel familierelaties tussen "hier en daar"?

Het is dichterbij dan u denkt, maar ja, die rivier, die pont. Dezelfde vragen kunnen overigens aan Huissenaren gesteld worden en hun antwoorden zullen niet veel verschillen van de onze. Is het u bekend dat nog elk jaar een Huissens "bevrijdingsfeest" wordt gevierd, aan de overkant dus, dat te maken heeft met wat zich vijf eeuwen geleden aan "onze" kant heeft afgespeeld? Vermoedelijk niet. Wat is er gebeurd?

Philips van Habsburg en Johanne van Aragon.

Beleg en ontzet van Huissen

Philips de Schone van Habsburg (1478-1506), aartshertog van Oostenrijk, hertog van Bourgondië, vader van Karel V, maakte aanspraak op het hertogdom Gelre. Hij bezat al de zgn. Bourgondische Nederlanden, maar meende recht te hebben op meer. Het hertogdom Gelre, onder hertog Karel van Egmond, verweerde zich uit alle macht in de regelmatige strijd die tussen 1498 en 1501 door beide partijen werd gevoerd. Het hertogdom Kleef stond in die strijd aan de kant van Bourgondië. Huissen, dat evenals de Liemers tot de Kleefse gebieden behoorde, heeft dat geweten. In 1501 was een wapenstilstand van één jaar gesloten, die op 1 april 1502 verliep.

Karel van Egmond, hertog van Geldre.

Aanvankelijk wees niets erop dat de vijandelijkheden zouden worden hervat. Maar Karel van Egmond beraamde een verrassingsactie, een aanslag op de Kleefse enclave in Gelders gebied: Huissen.

Op 29 mei 1502 begon de Gelderse aanval op de stad, maar die liep vast.

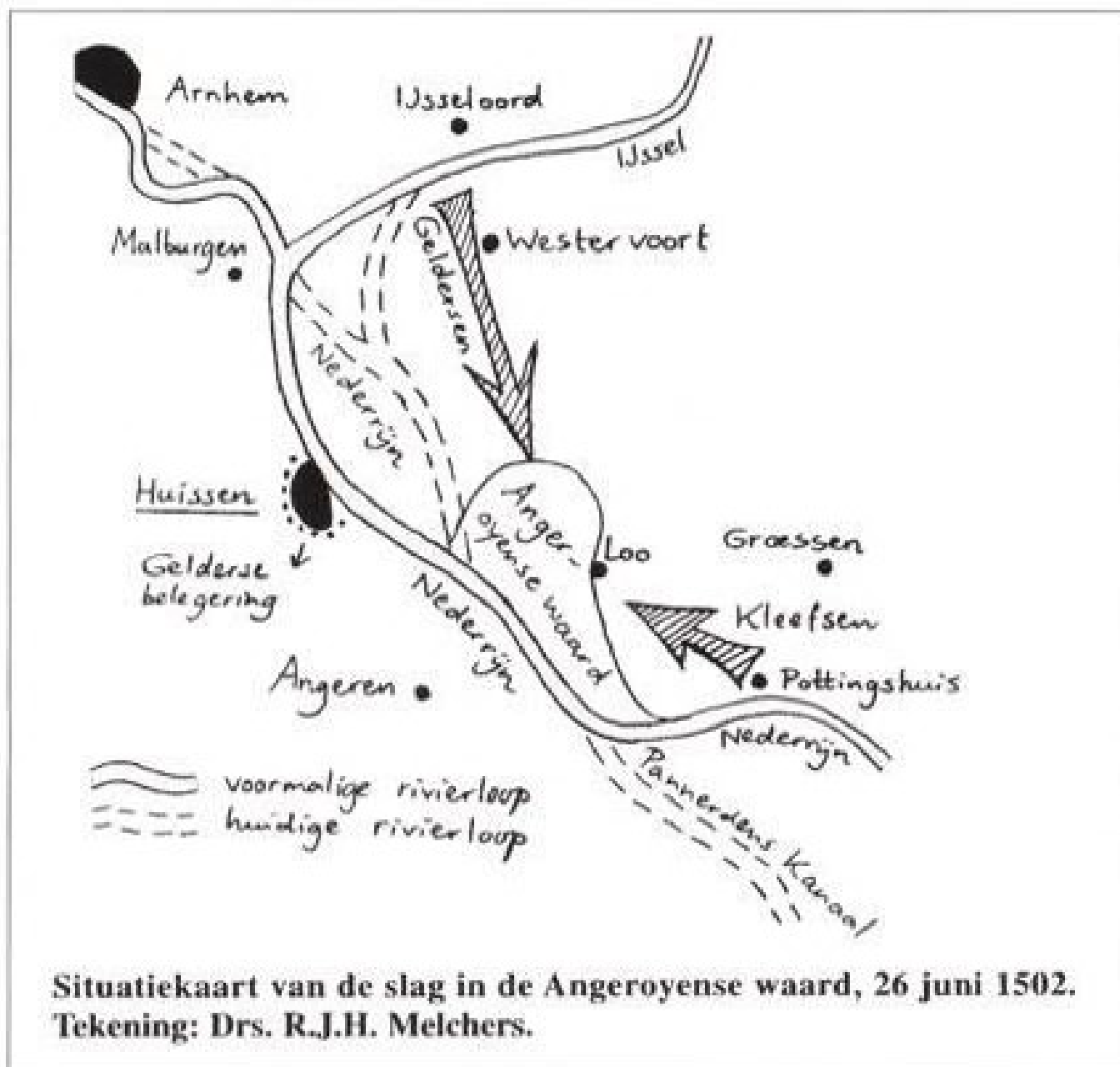
Omdat een snelle verovering niet mogelijk bleek, werd overgegaan tot een beleg om de stad uit te hongeren.

Gelukkig lag Huissen niet geheel ingesloten, aan één zijde stroomde de Rijn (toen nog) langs de stadsmuren. Dat gaf de Kleefse autoriteiten de mogelijkheid vanuit Wezel met schepen de belegerde stad te blijven bevoorraden.

Hertog Jan II van Kleef bracht inmiddels een leger op de been, voornamelijk bestaande uit soldaten uit de Kleefse Rijnsteden Wezel, Rees en Emmerik. Het Kleefse leger zakte per schip de Rijn af en ging op 25 juni in de Liemers, nabij Groessen, aan land. Waarom de Kleefsen niet in de Betuwe landden maar aan de Liemerse kant van de Rijn is niet duidelijk. Het is achteraf niet interessant over deze keuze te speculeren, want uiteindelijk zou de strijd om Huissen aan de Liemerse zijde worden beslist. In de Angeroyense Waard, de uiterwaarde ten zuidwesten van Loo.

In de nacht van 25 op 26 juni stak een betrekkelijk klein Gelders leger, onder aanvoering van Karel van Egmond zelve, bij IJsseloord de IJssel over. In de vroege uren van 26 juni troffen de Geldersen slechts het Emmerikse deel van het Kleefse leger, dat uit lichtgewapend voetvolk bestond, in de uiterwaarden aan. Zij dachten een gemakkelijke overwinning te behalen, maar zij liepen in een uitgekende hinderlaag. Troepen uit Wezel en Rees, waaronder 700 ruiters en het beruchte kanon "de bonte koe" mengden zich in de strijd, hetgeen een groot aantal doden aan Gelderse kant tot gevolg had. Er ontstond paniek en de slag eindigde in een chaotische vlucht van de Geldersen. De Gelderse soldaten aan de Huissense kant hadden de strijd aan de overkant goed kunnen volgen. Toen zij door hadden dat het Gelderse leger op de vlucht was gegaan, wachtten zij een Kleefse aanval niet af.

Zij namen eveneens haastig de benen met achterlating van hun geschut, lichte wapens, buskruit en proviand. Karel van Egmond wist zich ternauwernood te redden (zijn paard werd in triomf meegevoerd naar Emmerik), hij had een smadelijke nederlaag geleden. Huissen was ontzet!

De Kleefse troepen, die de smaak van de overwinning hadden geproefd, trokken nog de gehele zomer in de Betuwe rond om te plunderen. Dat bespaarde hertog Jan II mogelijk veel soldij. De Huissenaren waren uiteraard blij, zij vierden feest en zongen spotliederen op de lafhartige Geldersen. Waarschijnlijk is van meet af aan nadien de 26ste juni, de dag van het ontzet van Huissen waardoor de stad Kleef bleef, als een feestdag gevierd. Eeuwenlang trokken de schutters van Huissen op die dag met het beeld van St. Gangulphus rond het kerkhof. In de negentiende eeuw groeide dit uit tot het grote spiegelgerecht, dat nu jaarlijks op de maandag van het gildenfeest wordt geboord⁽¹⁾.

Het jaarlijkse spiegelgevecht

Waar de Angeroyense waard heeft gelegen is tegenwoordig niet meer precies aan te wijzen.

De bij dit artikel opgenomen situatieschets ⁽²⁾ geeft slechts een indicatie. Niet alleen de loop van de rivier is anders dan 500 jaar geleden, maar door latere dijkdoorbraken gaan ook de dijken meer slingerend door het landschap. Om een idee te geven is op particulier initiatief in de buurt van dijkpaal 141 ⁽³⁾ een kopie van genoemde situatieschets op een paaltje aangebracht. Als u daar staat en kijkt in de richting van Huissen hebt u een idee waar ongeveer de Kleefse en de Gelderse troepen met elkaar in gevecht zijn geweest. Als u het spiegelgevecht wilt gadeslaan, dient u op de maandag, die het dichtst is bij 24 juni (St. Jansdag) naar de Looverweg aan de Huissense zijde te gaan. Ter hoogte van de sluis speelt het zich af.

Het Beleg en Ontzet van Leiden (2 oktober 1574) is door vrijwel heel Nederland bekend en wordt grootscheeps gevierd, het Beleg en Ontzet van Huissen mag toch minstens wel op regionaal niveau bekend zijn. Om te beginnen bij de bureu.

Th.M.J. Jonker - W.A. Peters, 't Loo

Noten:

(1) Drs. R.J.H. Melchers, *Jan de Kindermaker*. In: Med. H.K.H. 27(2002)2, 44-51.

(2) Met toestemming van de auteur overgenomen.

(3) Dijkpaal 141 staat op het dijkvak tussen het einde Husselarijstraat-einde Loostraat.

KLEINIGHEDEN

Uit de TOERISTENKAMPIOEN van 30 mei 1936:

Bij de verbetering van de brug over den IJssel te Westervoort is aan de buitenzijde een rijwielpad uitgebouwd, waarvan de leuning echter niet hooger reikt dan het zadel van een rijwiel, zodat de wielrijder er te ver boven uitsteekt en het berijden van dit pad aan den kant van de leuning, met een aanzienlijke diepte daar vlak langs, een onveilig gevoel geeft, hetgeen, vooral voor onzekere wielrijders of voor personen, die vatbaar zijn voor duizeligheid, niet zonder gevaar is te achten.

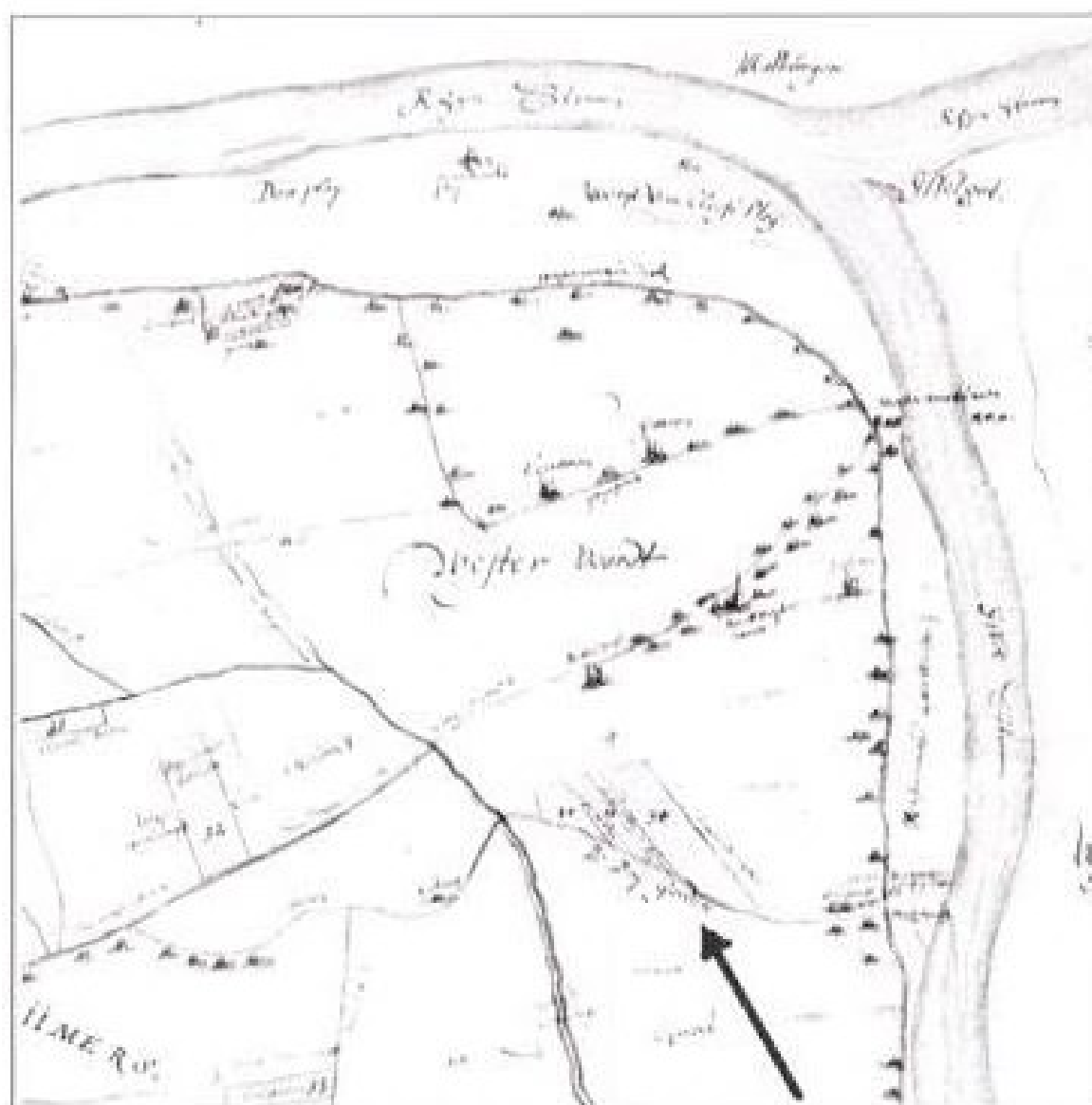
De A.N.W.B. heeft daarom de betrokken Hoofdingenieur van den Rijkswaterstaat verzocht, te willen bevorderen, dat aan dit bezwaar zal worden tegemoet gekomen.

De Driegaarden

Misverstanden rond boerderijen met dezelfde naam in een verdwenen buurtschap

In het eerste nummer van Driepas 2001 werd op bladzijde 13 aandacht besteed aan de oude veldnaam: de Driegaarden. In het artikel stond o.a. dat de boerderij De Driegaarden was gelegen nabij de Nieuwgraaf en dat deze boerderij van de familie Greven in het begin van de jaren tachtig werd afgebroken voor de uitbreiding van het eerste bedrijventerrein⁽¹⁾.

Dat blijkt echter niet geheel juist.
Vandaar volgende aanvullingen en correcties.

Afh. 1. De pijl geeft De Driegaarden aan (het kaartnoorden is rechts).

Driegaarden als veldnaam

Allereerst is de naam Driegaarden niet alleen veel ouder dan de afgebroken vermoedelijk 19de -eeuwse boerderij maar eigenlijk van oorsprong alleen de aanduiding van drie stroken grond, gelegen nabij de buurtschap Nieuwgraaf.

Een zgn. veldnaam dus, geen boerderijnaam. Sinds de 14de eeuw is de naam bekend. Op het einde van die eeuw zijn de *Dry Garden* in het bezit gekomen van de geestelijke orde de Commanderij van St. Jan te Arnhem. Na de Reformatie bleef deze orde als een niet-geestelijke stichting voortbestaan. Op een kaart uit 1651⁽²⁾, waarop kaartenmaker Nicolaes van Geelkercken de Liemerse en Westervoortse bezittingen van de orde heeft vastgelegd, zijn de drie percelen duidelijk herkenbaar (zie afb. 1).

Boerderij *De Driegaarden* en boerderij *Den Olde Driegaarden*

Afb. 2. Boerderij Driegaarden van de familie Goris (foto Jan. Goris 1980)

Het was vroeger vrij ongebruikelijk op de gevel van een boerderij een naam aan te brengen, hetgeen niet betekent dat boerderijen geen naam hadden. Sommige wel, maar dan vermeld in een akte, vele echter niet. Op elke boerderij op een der percelen van *De Driegaarden* had deze veldnaam (dat moet niet vergeten worden!) op de gevel aangebracht kunnen worden, alleen wie doet het als eerste?

Er bestonden destijds, d.w.z. nog rond 1980, twee boerderijen met Driegaarden op de gevel. Er was een grote, in 1927 gebouwd door de familie Goris, die van meet af aan *Driegaarden* in de gevel droeg (zie afb. 2), ongeveer op de plek waar nu McDonalds staat.

En er was een boerderij van de familie Greven met *Den Olde Driegaarden* als naam (zie afb. 3).

De boerderij van de familie Greven leidde aanvankelijk, althans uiterlijk, een naamloos bestaan. Dan is er gedurende een korte periode de naam *Schoonoord* gebruikt. Omstreeks 1968 verscheen door een actie van schilder en buurman Dick van Duivenvoorde op de achtergevel een plank met de naam *Den Olde Driegaarden*.

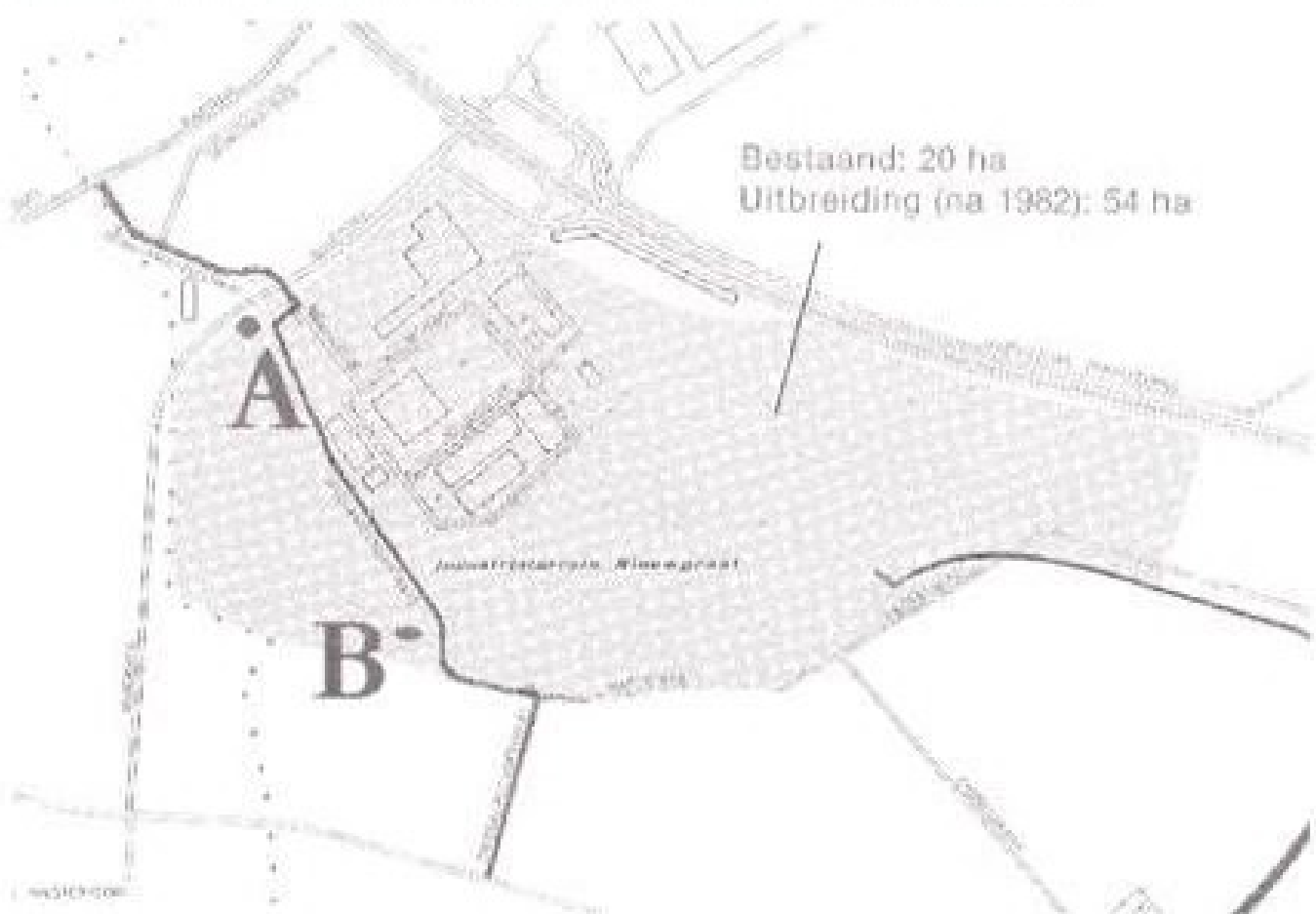
Afb. 3. Boerderij *Den Olde Driegaarden* van de familie Greven (foto F. Heinzius, 1984).

Daarbij vermeld *Anno 1769*. Het jaartal 1769 was uit de lucht gegrepen, want de boerderij is in 1841/1842 gebouwd; *Olde Driegaarden* achtte men ter onderscheiding van het reeds gebruikte Driegaarden verderop gerechtvaardigd.

Toen de honger naar grond voor uitbreiding van het industrieterrein, dat nu de Nieuwgraaf heet, het voortbestaan van zijn voor-ouderlijke boerderij bedreigde heeft de vijfde generatie Greven zich verdiept in de geschiedenis van de Driegaarden. Gerard Greven heeft daarover gepubliceerd in het eerste nummer van ons tijdschrift⁽³⁾. In het kader van zijn acties tegen de gemeentelijke plannen is hij vanzelfsprekend de naam *Den Olde Driegaarden* blijven gebruiken. Het heeft jammer genoeg niet geholpen. Eerst is de Greven-boerderij en wat later de Goris-

boerderij afgebroken en daardoor is ook een typische middeleeuwse ontginning verdwenen.

Wat ons rest is de naam Driegaardensestraat, en dat stukje straat is op zich ook nog maar een restant van een oorspronkelijk veel langere weg (zie afb. 4).

De veel langere Driegaardensestraat met de boerderij Driegaarden (A) en de boerderij Den Olde Driegaarden (B) omstreeks 1980.

Th.M.J. Jonker, 't Loo

Noten:

- (1) W.F.W.M. van Heugten, *Over de gaarden, van de Driegaarden tot de Achtergaarden en de Vergert ertouwen*, Driepas 18(2001)1, 13-14.
- (2) De kaart is in z'n geheel te vinden in: J.W. van Petersen, *Des Landmeter Teuts*, 6, Zutphen 1974.
- (3) G. Greven, *De Driegaarden*, Tijdschrift van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo 1(1984)1, 3-7.

In het vorige nummer van Driepas (jrg. 20, nr. 2/3) zijn enkele storende fouten voorgekomen.

Op bladzijde 34 wordt in de tekst zowel als in voetnoot 7 gesproken over de familie Van Diesfeldt. Dat moet zijn familie Diesfeldt. Bovendien bestond die familie niet uit vier maar uit een drietal ongetrouwde personen, twee broers en een zuster, waarvan niet Bart maar Bernard als laatste overleed.

Voorts nog een aanvulling op de laatste zin op blz. 37.

Daar staat: *Op 17 juni 1920 koopt Theodorus Rutgerus Kampschreur de boerderij en daarmee komt de Steenheuvel in het bezit van de familie Kampschreur.*

Op zich is deze mededeling juist. Wat niet vermeld wordt, is dat deze aankoop bestemd is voor Theo's zuster Gerarda Maria Johanna Kampschreur en haar man Jacobus Verstege. Het echtpaar Verstege-Kampschreur blijft kinderloos en in 1946 trekken haar broer Theodorus Wilhelmus Kampschreur en zijn vrouw er bij in.

In 1949 wordt Theodorus W. de eigenaar. Van zijn tien kinderen is op dit moment Theo G.J. Kampschreur samen met zijn vrouw Yvonne J.J.G. Elfrink (sinds 1984/1985) eigenaar en bewoner van de Steenheuvel.

Redactie

Verenigingsnieuws

Nieuwe erfgoedsite

Op 6 september 2003 is officieel de Gelderse erfgoedsite www.geschiedenis gelderland.nl in gebruik gesteld. In dit project werken samen: het Gelders Oudheidkundig Contact (G.O.C.), Biblioservice Gelderland, Gelders Archief, Bibliotheek Arnhem, de Geschiedenisbus van Omroep Gelderland en, tenslotte, de afdeling Monumenten en Archeologie van de provincie Gelderland. Ga snel eens 'n kijkje nemen.

Nog een nieuwe site

Voor de bovenbouw van het basisonderwijs is www.DatBewarenWe.nl beschikbaar.

Hierbij werken samen: de Stichting voor de Nederlandse Archeologie (SNA), de Vereniging voor de Documentaire Informatievoorziening en het Archiefwezen (DIVA), de Stichting Nationaal Contact Monumenten (NCM) en de Nederlandse Museumvereniging (NMV), die samen meer dan 1000 culturele erfgoedinstellingen in Nederland vertegenwoordigen.

Medewerking gevraagd

Het Liemers Museum heeft een prachtige collectie vakbondsvaandels uit de Liemers, uit de tijd dat iedere beroepsgroep nog een eigen bond had. In de zomer van 2004 wil het museum een tentoonstelling *Met Vlag en Vaandel* inrichten, waarbij de eigen vaandels worden getoond, aangevuld met vaandels uit andere collecties.

Zijn er in ons werkgebied mensen die ons of (rechtstreeks) het Liemers Museum informatie kunnen geven over vroegere arbeidersbonden, vakverenigingen en standsorganisaties, voordat deze fuseerden tot grotere bonden of zomaar bijna geruisloos verdwenen?

Wie heeft informatie en/of voorwerpen, ook foto's, die betrekking hebben op die "goede oude vakbondstijd" en wil dat beschikbaar stellen? U kunt contact opnemen met de redactie via tel. nr. 26 20 95.

Het telefoonnummer van het Liemers Museum is (0316) 33 36 15.

Aanwinsten

- Dertig jaar geschiedbeoefening is de ondertitel van *Op papier gezet*, een bibliografie van dr. G.B. (Ben) Janssen uit Zevenaar. Het geeft een gedetailleerd overzicht over de periode 1972-2002 van alle grote en kleine artikelen, boeken, voordrachten en andersoortige bijdragen, op lokaal zowel als regionaal niveau, die door deze gedreven historicus op papier zijn gezet. Ook onze vereniging heeft mogen genieten van zijn boeiende dialezingen en zijn gedegen artikelen in Driepas, o.a. een serie artikelen over de steen- en pannembakkerijen binnen onze gemeente. Het is er allemaal in terug te vinden. Leden kunnen het inzien of lenen bij onze bibliotheek. Onze dank gaat uit naar de heer G.B. Janssen voor dit geschenk.
- *Duizend jaar en nog wat*, met als ondertitel *Het verre en nabije verleden van 't Loo in kort bestek 970-2000*. Auteur Theo Evers heeft zich het niet gemakkelijk gemaakt toen hij - in de aanloop naar het 50-jarig bestaan van S.V. Loo (1995) - besloot zijn voornemen een jubileumboek over "de sport" te maken uitbreidde. Het moest een geschiedenisboek over S.V. Loo én over het dorp worden. Het jubileumjaar 1995 ging voorbij zonder jubileumboek. Pas onlangs, acht jaar later, op 5 september 2003, geschiedde de presentatie van 240 pagina's dorpsgeschiedenis en 168 pagina's sportgeschiedenis in één band. Het is ruim voorzien van talloze foto's (ook door onze vereniging geleverd), tekeningen, overzichten, en statistische diagrammen. Ook dit boek is in onze bibliotheek opgenomen.

Gezien

Veelzijdig "woordgebruiker", liefhebber van fietsen, geniet er van alles wat schoon en mooi is. Rien van den Heuvel heeft zijn beleving tijdens een fietstrektocht door een boeiende streek met woord en beeld vorm gegeven in een boek met de titel *Lere de Liemers*. Een aanrader, verkrijgbaar bij Boekhandel Rebers, Zevenaar, voor de prijs van € 22,95.

Lezing

Op 22 januari 2004 komt de heer Ab Hendriks uit Zevenaar in het Cultureel Centrum 't Eiland met zijn "audio-visual" over het Gelders Eiland. Hierin komen heden en verleden, zelfs de toekomst - denk aan de natuurontwikkelingsplannen in de uiterwaarden - van dit gebied aan bod. Met o.a. fraaie natuuroptnamen, oude prenten en luchtfoto's ziet u in 2 x 45 minuten de schoonheid en de geschiedenis van "het land van water en wind". Aanvangstijd: 20.00 uur; toegang gratis. Let ook op de bekendmaking in de lokale pers.

Bestuursmededeling

J.H.M. Verhey is na rijp beraad tot de conclusie gekomen dat het wegens persoonlijke omstandigheden niet verantwoord is nog langer lid van het bestuur te blijven. Evenzo heeft H.J. Derksen maar dan om gezondheidsredenen moeten besluiten zijn werkzaamheden als penningmeester te delegeren; formeel blijft hij tot de jaarvergadering bestuurslid (zie kader).

De overige bestuursleden zullen tenminste tot de a.s. jaarvergadering in maart de taken van voorzitter en secretaris waarnemen.

Geachte leden, abonnees en lezers,

Hierbij deel ik u mede dat ik met ingang van 1 januari 2004 het penningmeesterschap van de Historische Kring zal overdragen aan C.G.R. Heebing, Berkenlaan 33, 6921 EH Duiven ☎ (0316) - 28 22 10).

Om gezondheidsredenen moet ik na 24 jaar stoppen. Ik dank iedereen voor het vertrouwen dat men mij geschonken heeft.

De vereniging wens ik nog een gezonde en mooie tijd toe.

H.J. Derksen, penningmeester

Bovenstaande wat nuchter gestelde bekendmaking zou onder de leden echt tot enige ongerustheid moeten leiden.

Vanaf 1 januari 2004 blijven er nog drie gekozen bestuursleden actief, dat is dan wel het statutaire minimum.

De waarnemend penningmeester kan nog niet als bestuurslid worden meegeteld, want hij is niet als zodanig gekozen.

Bovendien is er al sinds de jaarvergadering van maart 2003 geen goed functionerend secretariaat meer.

Op 11 maart 2004 hoopt het bestuur op de jaarvergadering een aantal nieuwe bestuurskandidaten te presenteren.

JAARROOSTER 2004 (wijzigingen voorbehouden)

	donderdag	donderdag	donderdag	zaterdag	dinsdag	dinsdag
maand	bestuur en werkgd	lezing	jaarverg.	examen	redactie Drie- pas	genealogie
jan.		22 lez.				13/27
feb.					17	10
mrt.			11		16	9/23
apr.					20	13/27
mei		13 lez.		excursie?	18	11/25
juni.				excursie?	15	8/22
jul.						
aug.						
sept.		16 lez.			21	14/28
okt.					19	12/26
nov.	4			excursie & moes acte	16	9/23
dec.					14	7

Het C.C. 't Eiland is gesloten t/m 4 januari 2004; van 21 t/m 29 februari (voorjaarsvakantie); 10 t/m 12 april (paasvakantie); 30 april t/m 9 mei (meivakantie); 20 t/m 23 mei (hemelvaartvakantie); 29 t/m 31 mei pinkstervakantie en 17 juli t/m 5 september (zomervakantie).

